

„MERT NEM LEHET FELEDNI...”

KIÁLLÍTÁS A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS 100. ÉVFORDULÓJA EMLÉKÉRE A PESTI VIGADÓBAN

*„Mert nem lehet feledni, nem soha,
Amíg magyar lesz és emlékezet,
Jog és igazság, becsület, remény,
Hogy volt nekünk egy országunk e földön,
Melyet magyar erő szerzett vitézül...”*

Juhász Gyula Trianon című versét idézi a békeszerződés 100. évfordulójára emlékező tárlat, amely 2020. szeptember 18. és 2021. január 31. között a Pesti Vigadóban látogatható. A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozata támogatásával és finanszírozásával megvalósuló program kapcsán Kókay Krisztina Ferenczy Noémi-díjas, Erdemes és Kiváló Művész grafikus, textilművésszel, az MMA rendes tagjával, a tárlat kurátorával beszélgettünk.

Miképpen azt Dr. Prokopp Mária a Kókay Krisztina akadémiai székfoglaló előadásához írott laudációjában 2015-ben kiemelte: „A nehézségek, a megpróbáltatások hősiesség elviseléséhez példát az ŐSÖK tisztelete és szeretete adja. Ők a mi gyökereink, amely a növekedésünkhöz az Életerőt adja. Ezeknek a gyökereknek a hihetetlen változatos megjelenítése végigkíséri Kókay Krisztina fél-évszázados munkásságának egész vonalát. Őszinte hitvallás, hála irántuk. Örökségük elevenen él a művésznőben, mélyen

beleágyazódnak a gondolatvilágába, meghatározzák egyéniségét, világnézetét. Idézzük csak fel e téma két legújabb megfogalmazását, az *Őseink* és az *Ősök* című pasztell-képeket. Itt, a keskeny, vertikálisan magasba törő kompozíciót bölcs emberarc koronázza. Az egyikben a Krisztina által is még ismert kun dédapa, a másikon a nagymama. Arcukat és alakjukat a világháború, majd az annál is kegyetlenebb világfelfordulás, az otthonuk, a létalapjuk elvesztése feletti fájdalom szövi át, de ők erős lélekkel minden anyagi veszteség felett győzedelmeskedtek! Az időtlen tekintet eleven: hirdeti, hogy ők ma is élnek és segítenek. Őket idézi a *Régi kert*, a *Régi kapunk*, a *Fegyverneki föld*, *Zongoraszó a Hévíz utcában* stb. Ezek gazdag érzelmeket sugárzó, meleg fényű, dekoratív kompozíciók.”

Mit lehet ezekhez a gondolatokhoz még hozzátenni?

Talán egy észrevételt, miszerint a nagyszülők békét sugárzó, ihlető szeretete nemcsak Kókay Krisztina képein, művészi alkotásain tükröződik, hanem múltidéző kurátori tevékenységén is.

BESZÉLGETÉS KÓKAY KRISZTINA TEXTILMŰVÉSSZEL

– Az esztergomi Szent Adalbert Központban 2015-ben volt látogatható a „Mire a levelek lehullanak, katonáink hazatérnek!” című, az I. világháború áldozataira emlékező és emlékeztető kiállítás a Magyar Művészeti Akadémia szervezésében és támogatásával. Tekinthejtük ezt a mostanit, a Trianonra emlékező tárlatot folytatásnak?

Mindenképpen. Ahogyan Trianon az első világháború számunkra gyászos következménye volt, úgy ez a tárlat is folytatása az előzőnek. A kurátori szándékom ugyanaz, mint a korábbi, amelynek lényegét így foglaltam össze 2015-ben: *az én dolgom az volt, hogy megkeressem, megtaláljam a gondolatokat, a szíveket, a lelkeket és összekössem...* De először a lélek kapuját kellett megtalálnom és elérnem, hogy az kitérüljön mindannyiunk örömére, mert valami öröm mégiscsak van abban, ha egymás kezét fogva együtt törlesztünk valamit, mert adósok voltunk és vagyunk azzal, hogyan adjuk tovább az utánunk következő generációknak azt, amit mi tudunk, hallottunk és tudhatunk. Tehát nagy a felelősségünk. De előbb tisztázni kell a dolgokat, a történeteket, a történetekhez való viszonyunkat. Titkokat kell feltárni, a tudatlanságot megszüntetni. Hálás vagyok az Magyar Művészeti Akadémiának, hogy kurátorként másodszor is lehetőséget kaptam egy ilyen témájú tárlat előkészítésére.

– Olyan művészek is meghívást kaptak, akik nem rendez vagy levelező tagjai a köztestületnek?

Miképpen azt hivatalosan megfogalmaztuk: az emlékkiállítás célja kortárs képző- és iparművészeti kontextusban értelmezni a trianoni békeszerződés 100. évfordulóját. A kiállítás rendezésének elsődleges koncepciója olyan műalkotások bemutatása, amelyek az alábbi irányelveknek felelnek meg: a nemzettragédia bemutatása és jelen idejű interpretálása, centenáriumi megemlékezés újonnan vagy nemrég készült műalkotással, a témához kapcsolódó korábbi művekkel. Ezek alapján kértem fel a kiállításon való részvételre a művészeket, akik között szerepelnek olyanok is, körülbelül húszan, akik nem tagjai a köztestületnek. Az ő munkáik együtt lesznek láthatók az akadémikus képző- és iparművészek alkotásával, ahogyan az a „Mire a levelek lehullanak, katonáink hazatérnek!” című esztergomi tárlatnál is megvalósult. A teljes rendezvényt a Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozata támogatja és finanszírozza. Ez lehetővé teszi a jubileumi alkalomhoz méltó katalógus megjelentetését.

– Trianon kapcsán még mindig kerülnek elő titkok a családok emlékezetéből?

Számos ilyen van. Levelek. Fotók. Naplórészletek. Személyes relikviák. Ezek mind ihletet adnak a közös gondolkodásra, vagy egy-egy művészi alkotás inspirációs erőtereivé válhatnak. Feltárni és emlékeztetni a mostani tárlat célja. A szívekben, a gondolatokban ott van a trianoni szerződés tragikuma. Nem is lehet másképpen. A művész számára megkönnyebbülés, hogy megalkotja a művét, amit ez inspirál. Az a fontos, hogy saját magából maga elé tehesse rajzban, szoborban vagy bármi más módon kifejezve azt, ami a szívében, a lelkében mindig is ott munkált. Másoknak ezt fontos látni, tudni, mert elindítja az összetartozás élményét, hitben és magyarságtudatban megerősíti azokat, akik vágynak erre. A kiállított művek együtt olyan erőt képviselnek, mint amikor egy kórus énekel, messze zeng a lelkekben. Számomra a legemlékezetesebb történet Gyóni Géza költőhöz fűződik. Noha ezt még a 2015-ös esztergomi tárlat kapcsán hozta felszínre az emlékezet, bármikor szívesen felidézem újra: az akkori kurátori teendőim során jutott tudomásomra egy gimnáziumi osztálytársam révén, hogy az ő nagyapja, aki festőművész-rajztanár volt, együtt raboskodott Gyóni Gézával és a testvérével Sibériában. Az ő portréja van a Gyóni-kötetek elején. A költő néhány verse is az ő jóvoltából került haza. De az osztálytársam erről soha nem beszélt korábban, ahogyan mások se szóltak általában ilyesmiről azokban az években, amikor még diákok voltunk. Számomra ez megható, különösen azok ismeretében, amiket a költő a naplójában leírt. Ezzel a történettel is szegényebb lennék, ha nincsen ez a tárlat és nem kezdek utánajárni az ismerősök és a művésztársak első világháborús kapcsolódási pontjainak.

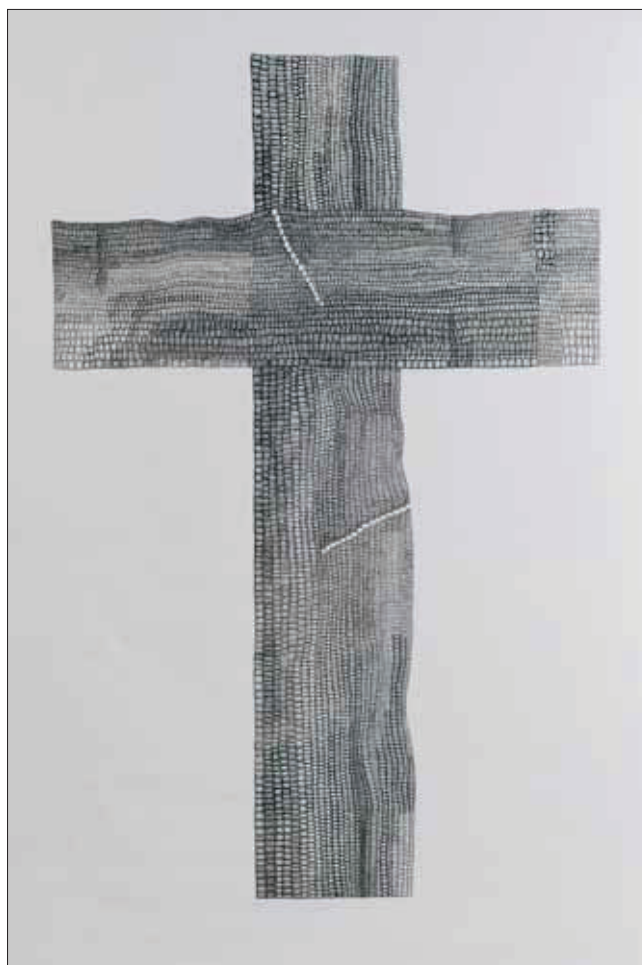
– Felmenői révén Párkányból származó, kettészakított iparos és kereskedő családban nőtt fel. Beszédtema volt otthon Trianon? Foglalkoztatta az elszakított rokonság sorsa?

A család fele ma is „odaát” él. Kókay nagyapám részt vett az első világháborúban, megsérült kétszer is, de nem került hadifogságba. Kisgyerekként sokféle furcsaság tartozott az életünkhöz Esztergomban. Az egyik ilyen a csonka Mária Valéria híd látványa volt. Az a tudat, hogy a rokonaink a Duna túlsó partján élnek és csak nagyon ritkán találkozhatunk, szomorú megszokássá vált gyermekkoromban. Kisgyerekként furcsa volt az is, ha néha átmentünk Párkányba és bementünk az üzletbe, ott még az sem beszélt a nyelvünkön, aki tudott

magyarul. Ez bántó, furcsa dologként maradt meg bennem. Nagypapám három testvére családosan ott élt, csak útlevelemmel és komppal lehetett a Dunán átkelni hozzájuk, ha egyáltalán az időjárás ezt lehetővé tette. Nem volt bőbeszédű, leginkább a viselkedésével mutatott példát az unokáknak a legnehezebb időkben. Miután elvették az üzletét, többször kellett mindent előlről kezdenie. Szüntelenül fel kellett találniuk magukat a nagyanyámmal ahhoz, hogy talpra álljanak. Szorgalmasak voltak, nem panaszkodtak, mindig csak azt keresték, hogyan lehetséges felülemelkedni a drámai nehézségeken és feldolgozni a történelmi traumákat. Rendkívül erős magyarságtudatuk és a szorgalmuk mindig követendő példa maradt számunkra. Az életvitelükkel, a hitükkel mutattak rá arra, hova tartozunk, milyen irányt kell követnünk. Ez egy lelki-szellemi örökség. Amikor nagypapám meghalt és meglátogattak minket a testvérei, mindnyájunkba belehasított a fájdalom, hogy miért kell ennek így lenni. Felemelő érzés volt, amikor 2000-ben kiderült, hogy a híd újból felépül. Az elkészült híd 2001-es átadása feletti örömeiket számos ünnepséggel fejezték ki az esztergomiak és a párkányi magyarok együtt. A *Hozzád vezető* című munkámat az Esztergom–Párkány közötti híd ihlette. Ez egy rajz, ami a Dunán átvezető Mária Valéria hidat ábrázolja.

– *Mely munkái lesznek láthatók a „Mert nem lehet feledni...” című tárlaton?*

A párkányi rokonok szeméből, beszédéből sugárzott a fájdalom, amit Trianon a lelkükben okozott. Később a Felvidé-

Nagypapám emlékére, 2013. textilfesték, pamutvászon, 180×137 cm

Hozzád vezető 2, 2003. gobelin-gyapjú, 175×110 cm

ken, Kárpátalján, Délvidéken vagy Erdélyben járva ugyanazt láttam az ottani magyarok tekintetében és ugyanazt éreztem a szavaik mögött. A tekintetükben látszó fájdalom annyira mélyen megérintett, amit szavakkal nehezen adhatok vissza, de rajzaimban ki tudtam fejezni. Ők sem panaszkodtak. Szorgalommal dolgoztak és... tartották a magyarságukat. Példát mutattak nekünk. Erőt adtak. Ha kölcsönösen érezzük egymásban a hitet és az erőt, azáltal többek vagyunk és tovább erősítjük egymást. Ezt a megtapasztalt sugárzó hitüket próbáltam kifejezni az egyik *Fohászok* című rajzomban. A másik kiállított képem címe az, hogy *Szent jussunk*, amit Juhász Gyula költő egyik verssora ihletett. „Egy ezer évnek vére, könnye és / Verejtékes munkája adta meg / Szent jussunkat e drága hagyatékhoz.” (Juhász Gyula: Trianon)

– *Milyen kísérőprogramok kapcsolódnak a tárlathoz?*

Ősszel jelenik meg Szidiropulosz Archimédész, a Trianoni Szemle főszerkesztőjének Tisza István miniszterelnökről szóló, *Küzdelem utolsó vérig* című könyve a L'Harmattan Kiadó gondozásában. Ennek bemutatója a tárlat egyik kísérőrendezvénye lesz. A szerző könyvét Raffay Ernő történész

fogja ismertetni. Tervezünk tárlatvezetéseket, többek között Sipos Endre művészetfilozófussal, amelyekre olyan közismert színművészeket kérnénk fel, akik szerepeik vagy családi múltjuk miatt közvetlenebbül kötődnek Trianonhoz.

NÉVJEGY

Kókay Krisztina (Esztergom, 1943. május 23.) grafikus, textilművész, az MMA rendes tagja (2013). Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozat. Díjak: Ferenczy Noémi-díj (1993), Érdemes Művész (2007), Kiváló Művész (2018).

Kókay Krisztina felsőfokú tanulmányokat a Magyar Iparművészeti Főiskolán folytatott, 1967-ben diplomázott textil szakon. A geometriából építkezik, grafikus, szaggatott vonalakból szervezi kompozícióit papíron, vásznon vagy selymen, minden kompozícióhoz egyetlen színt használ, leggyakrabban feketét és kéket, de a zöld és a lila is szerepel repertoárjában. Technikája rendkívül alkalmas szimbólumok vagy szimboli-

kus jelenségek ábrázolására. Példák: *Japán álom* (1988); *Szeptemberi történet* (1988); *Kőszív* (grafika, 2007); *Kő* (grafika, 2008); *Életrétegek* (grafika, 2009). Technikailag és a látvány terén is újat hozott, így szépen kapott megbízásokat különböző intézmények enteriőrjeinek díszítésére, például: Kolping Oktatási Intézet (Esztergom); Dombóvári Önkormányzat (Dombóvár); Flamenco Szálloda (Budapest); Helikon Szálloda (Keszthely); Járási Könyvtár (Vác); Magyar Polgári Bank (Budapest); Újbergényi kastély (Vasszécsény).

A művészeti események szervezésébe a szakmai egyesületekben kifejtett tevékenysége révén kapcsolódott be. Kötetet szerkesztett a zsennyei és a kecskeméti textilművészeti alkotóműhely tevékenységéről. Grafikáit és textilmunkáit mind hazai, mind külföldi kiállításokon bemutatja, gyakran nyomtatott katalógus kíséretében. Munkáit jeles közgyűjtemények őrzik, köztük a Magyar Iparművészeti Múzeum, az esztergomi Keresztény Múzeum, a kecskeméti Ráday Múzeum és a Szombathelyi Képtár.

Őseink, 2009. pasztell, papír, 85×25 cm